A large, weathered stone cross stands prominently against a clear blue sky. The cross is made of light-colored stone and shows significant signs of age and wear, with moss and lichen growing on its surfaces. It has a simple, traditional design with a tall, rectangular shaft, a crossbar, and a rounded top.

CRUCEIROS DE CARRAL

GUILLERMO ALCALDE SOUTO
PABLO MOSQUERA GARCÍA
CARLOS LORENZO PÉREZ

Concello de
CARRAL

Concello de
CARRAL
Cultura

Edita: Concello de Carral (Concellería de Cultura)

Textos: Guillermo Alcalde Souto
Pablo Mosquera García
Carlos Lorenzo Pérez

Fotos e maquetación: Carlos Lorenzo Pérez

Revisión lingüística: Servizo municipal de Normalización Lingüística

Esta publicación é o resultado da colaboración
da Facultade de Historia da Universidade de
Santiago de Compostela e o Concello de Carral.

Maio 2015

OS CRUCEIROS

O cruceiro é un elemento cotián na paisaxe galega. De feito, hai uns 12 mil repartidos nas catro provincias de Galicia.

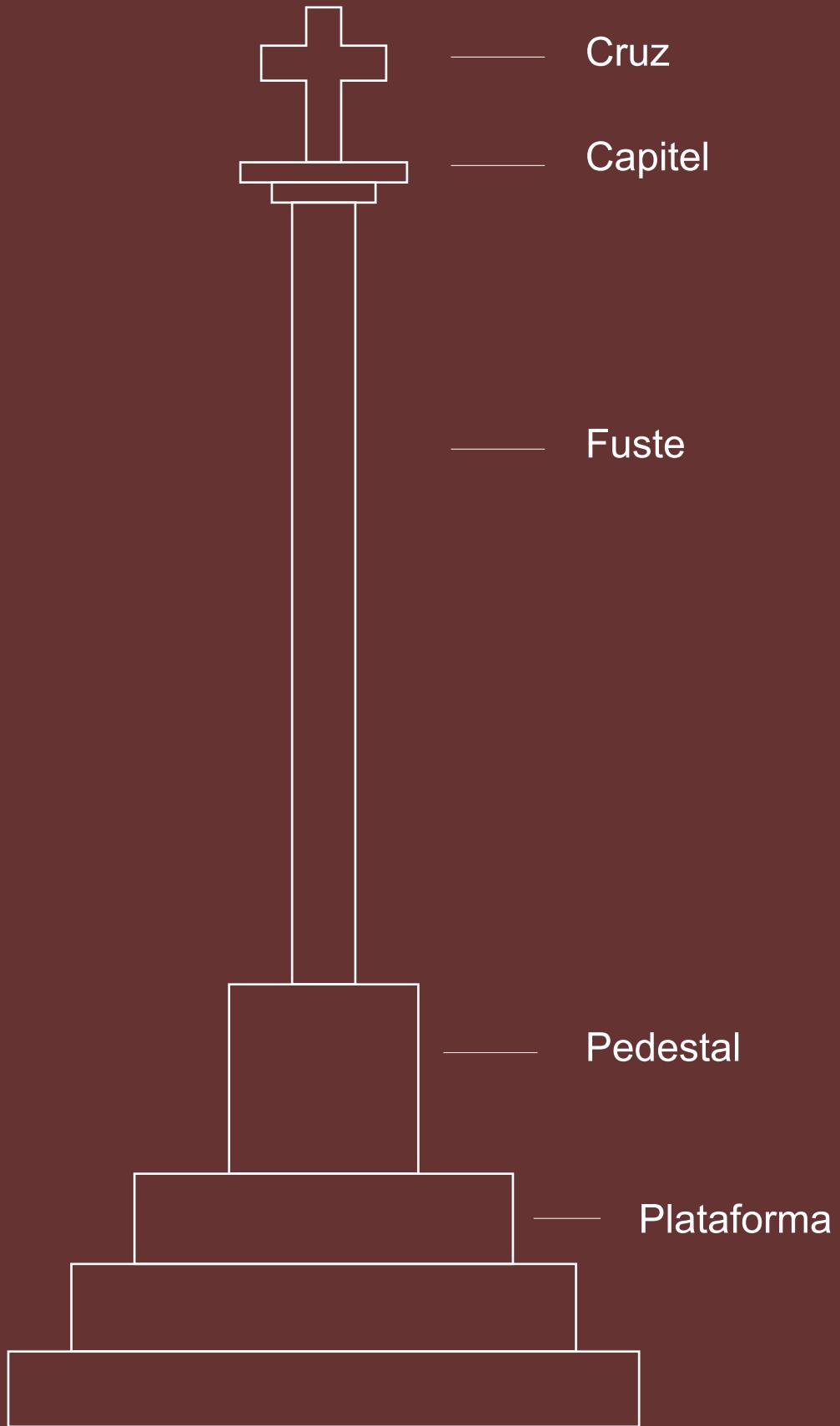
Moitos estudosos deste tipo de monumentos, entre o que se atopa Castelao, coinciden na teoría de que os cruceiros se espallaron por Galicia como elemento cristianizador de lugares de culto pagán á natureza. Así, non é estralo atopalos onde existen pedras singulares, menhires, castros, outeiros, ou bendecindo os cruces de camiños, os campos das feiras de gando, nos adros das igrexas ou diante das casas de familias importantes.

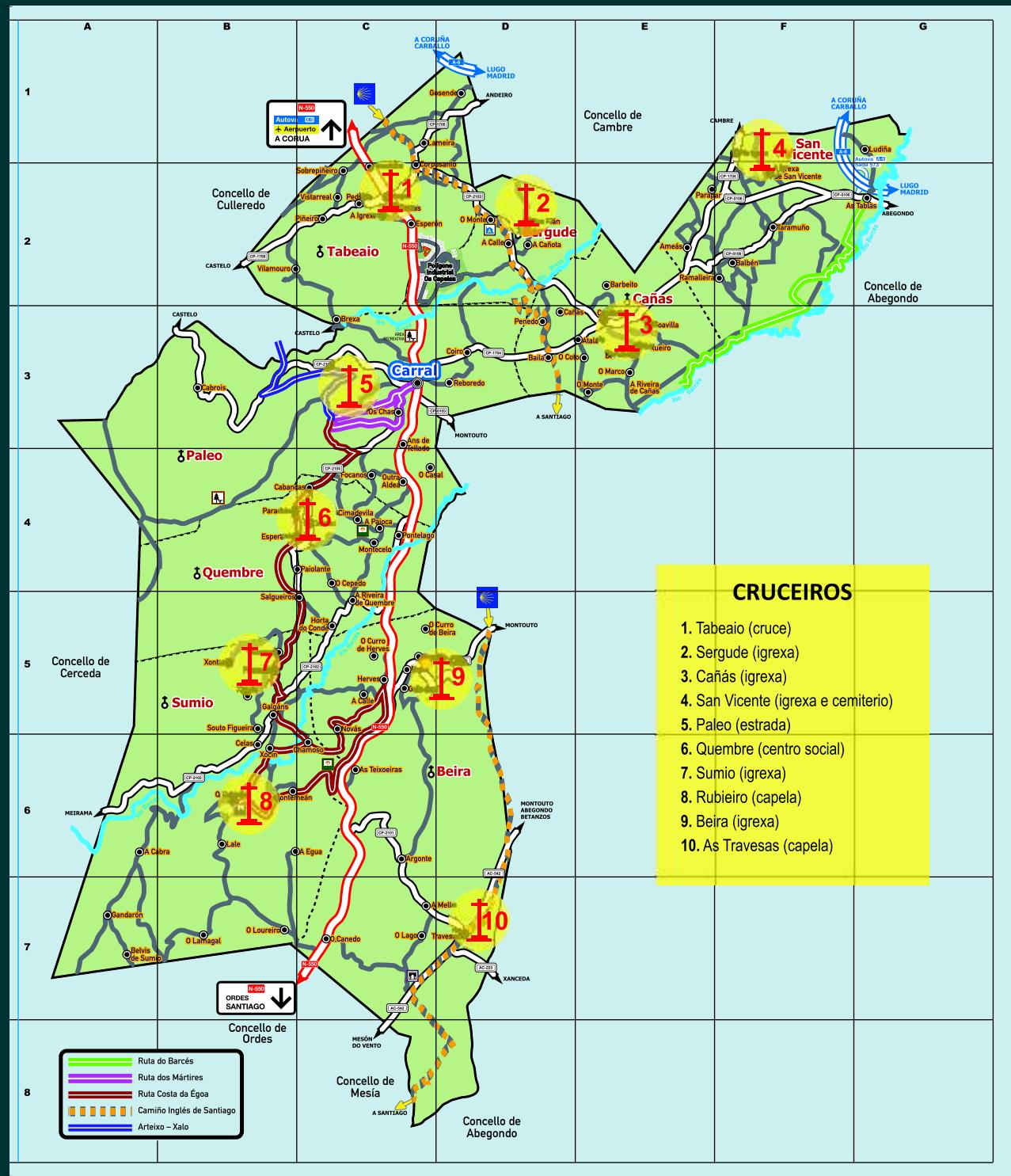
Os cruceiros son obxectos sagrados, así como o lugar no que se atopan, e adquieren un significado especial para as aldeas ou parroquias ás que pertencen. Diante dos cruceiros rezábase para pedir axuda a Deus ou polas ánimas dos mortos. Ao redor deles creáronse lendas, crenzas e tradicións, case sempre relacionadas coa morte, como que supuña un lugar de refuxio ante a presenza da Santa Compañía ou para evitar os feitizos das meigas. Poden ser estes uns dos motivos polos que sexan habituais nas beiras e nos cruces de camiños. Tamén son puntos de referencia nas procesións e nos enterros. Nalgúns que estaban de camiño ao cemiterio e que tiñan pousadoiro, como é o caso do de Paleo, aproveitábase para pousar o cadaleito e rezar un responso.

Esta guía pretende dar a coñecer os cruceiros existentes no municipio de Carral, cunha breve descripción de cada un deles. Son o noso patrimonio e xunto cos hórreos convertérónse no noso sinal de identidade. Por iso a necesidade de coñecelos e conservalos.

Nesa obriga está o Concello de Carral, que coa colaboración da Facultade de Historia da Universidade de Santiago, confeccionou esta guía para darrle difusión ao coñecemento do noso patrimonio.

O cruceiro

Cruceiro de Tabeao

Obra: cruceiro de San Martiño de Tabeao

Data: 1992 (última reforma)

Dimensións:

Cruz: 100 x 63 cm

Varal: 210 x 18 cm

Base: 80 x 118 cm

Localización: cruce da rúa Esperón coa estrada N550, inmediacións da igrexa parroquial de Tabeao.

43°14'53.3"N - 8°21'34.7"W

Material: granito

Técnica: tallado

Descripción: cruceiro con plataforma de dous chanzos sobre o que se asenta a base do cruceiro. No chanzo superior temos unha placa coa inscrición da data da súa inauguración e o nome do alcalde nese momento, D. Juan Manuel Vales Rodríguez. A base é cuadrangular cos bordes superiores achafranados. O fuste pódese dividir en tres partes. A parte inferior é cuadrangular e deixa paso á parte intermedia ao achafranar a súas esquinas que recuperan a súa forma na parte superior. En canto ao capitel está decorado con motivos xeométricos e a parte superior é de maior tamaño.

A cruz é latina de tipo potenzada debido aos extremos dos brazos da cruz que son más anchos nos extremos. A figuración representada na cruz é algo curiosa xa que a colocación da mesa marca a cara principal e neste caso no anverso atopamos a María de pé sobre unhas nubes, coas mans entrecruzadas e no reverso temos a figuración de Cristo crucificado, imaxe que habitualmente decora a cara principal dos cruceiros. A situación da mesa cambiouse por mor da ampliación da estrada N550.

Cruceiro de Sergude

Obra: cruceiro de San Xiao de Sergude

Data: 1950/60

Dimensións:

Cruz: 87 x 45 cm

Varal: 260 x 24 cm

Base: 93 x 216 cm

Localización: fronte a igrexa parroquial de Sergude.

43°14'47.1"N - 8°20'23.5"W

Material: formigón

Técnica: vaciado

Descripción: plataforma de tres chanzos sobre os que temos unha base ou pedestal cúbico rematado en mediacana, moldura circular sobre o pedestal. O fuste é cuadrangular con chafrán nos laterais, pero a parte inferior é interesante xa que hai relevo vexetal que recorda ás palmas que son un símbolo do martirio. Ademais nun dos laterais do fuste temos unha serie de ferramentas.

O capitel é cuadrangular con decoracións xeométricas moi simples. A cruz é circular e latina, presenta figuración e está decorada con motivos vexetais que a percorren. No anverso, marcado pola mesa exenta, temos a Cristo crucificado con catro cravos, pés separados e a cabeza ladeada cara a dereita. Ademais ten o pano de pureza anoadido cara adiante, coroa de espiñas e as mans en puño. En canto ao reverso temos a María orante colocada directamente sobre o capitel.

cruceiro de Cañás

Obra: cruceiro de Santa Baía de Cañás

Data: s. XX

Dimensíóns:

Cruz: 127 x 66 cm

Varal: 298 x 20 cm

Base: 100 x 245 cm

Localización: adro da igrexa parroquial de Cañás.
43°14'00.9"N - 8°19'34.5"W

Técnica: tallado

Material: granito

Descripción: cruceiro cunha plataforma de tres chanzos sobre os que se asenta unha base cuadrangular. O fuste pódese dividir en tres partes. A parte inferior é cuadrangular e dá paso á segunda ao achafranar os bordes duplicando así os ángulos. Na parte superior o fuste recupera a súa forma cuadrangular e dá paso ao capitel.

O capitel é de tipo cuadrangular con mediacana, é dicir, vai aumentado de tamaño dende o principio ata a parte superior o cal incrementa a base para a cruz, que é latina e simple xa que carece de figuración. Porén, os tres brazos da cruz teñen unhas formas características da tipoloxía florenzada con botón, xa que imita os pétalos dunha flor.

Cruceiros de San Vicente

Obra: cruceiro de San Vicente de Vigo

Data: 1987

Dimensíóns:

Cruz: 105 x 75 cm

Varal: 330 x 20 cm

Base: 117 x 209 cm

Localización: no adro da igrexa

43°14'55.4"N - 8°18'27.5"W

Material: granito

Técnica: tallado

Descripción: este cruceiro foi doado pola familia Del Moral para substituír ao vello cruceiro, que se situou no cemiterio da parroquia. Pese a ser de recente creación mantén o emprego da pedra. Ten unha plataforma de tres chanzos sobre os que se asenta unha base cuadrangular cuxo perímetro superior se achafrana para crear unha superficie na que gravar a data e o nome da familia que o doou. Para manter a unidade entre a base e o fuste emprega uns relevos rectangulares.

No fuste, tralo relevo, vemos que os laterais están achafranados, igual que o perímetro superior da base. O chafrán dos laterais acaba antes do fin do fuste onde recupera a súa forma cuadrangular sobre a que se asenta un capitel con decoracións vexetais e de volutas. En canto á cruz, é latina e potenzada debido á forma dos seus extremos más anchos que os brazos da cruz. Temos dúas figuras nela, unha, na cara principal ou anverso, é a representación de Cristo na cruz, e no reverso temos unha representación da piedade polo que vemos a María sostendo o corpo de Cristo cando o baixan da cruz.

Cruceiros de San Vicente

Obra: cruceiro vello de San Vicente

Data: s. XIX

Dimensíóns:

Cruz: 95 x 66 cm

Varal: 207 x 20 cm

Base: 38 x 119 cm

Localización: recinto do cemiterio de San Vicente.

43°14'54.6"N - 8°18'28.4"W

Material: granito

Técnica: tallado.

Descripción: O seu emprazamento orixinal era o adro da igrexa de San Vicente de Vigo, pero foi substituído polo que está actualmente colocado e trasladado ao interior do cemiterio parroquial. Presenta unha plataforma dun só chanzo sobre o que se asenta unha base cuadrangular moldeada. O fuste ou varal comeza achafranado nos laterais e non perderá o chafrán ata a parte superior onde toma forma cuadrangular antes do capitel. O capitel é moldeado con cuarto de bocel, é dicir, está separado do fuste por unha forma case de anel. En canto á cruz, é latina cos brazos en chafrán e pola forma no final dos brazos é de tipo florenzada con botón. Carece de figuración.

Cruceiro de Paleo

Obra: cruceiro de Paleo

Data: 1757

Dimensíóns:

Cruz: 85 x 60 cm

Varal: 287 x 20 cm.

Base: 130 x 212 cm

Localización: inmediacións da igrexa parroquial de Paleo.

43°13'32.1"N - 8°22'02.6"W

Material: granito

Técnica: tallado

Descripción: cruceiro con plataforma de tres chanzos rectangulares sobre os que se asenta unha base cuadrangular cos bordes superiores achafranados. O fuste do cruceiro pódese dividir en dúas partes. A parte inferior é cuadrangular mentres que na superior se achafranan as esquinas e mantense o chafrán ata o capitel.

O capitel é interesante porque presenta unha figuración que podería ser dunha ánima, ademais a forma do capitel é cuadrangular moldeado, xa que presenta chanzos que aumentan de tamaño cara arriba. No que respecta á cruz, é latina e potenzada debido á anchura dos seus brazos na parte final. A figuración é simple, no anverso, marcado pola mesa, temos a representación de Cristo crucificado e no reverso a María cos dedos entrelazados, polo tanto en posición orante e colocada directamente sobre o capitel.

Cruceiro de Quembre

Obra: cruceiro de San Pedro de Quembre

Data: 2000

Dimensións:

Cruz: 83 x 64 cm

Varal: 293 x 21 cm

Base: 130 x 201 cm

Localización: fronte ao local social de Quembre

43°12'41.3"N - 8°22'15.2"W

Técnica: tallado

Material: granito

Descripción: cruceiro cunha plataforma de tres chanzos sobre a que atopamos unha base achafranada, non só nos seus bordes superiores como moitos cruceiros do concello, senón que tamén achafrana a metade superior dos bordes laterais, ademais presenta inscricións nos laterais e unha vieira no anverso. O emprego da vieira neste cruceiro ten que ver coa súa colocación en ano xubilar ao que hai que engadirlle que unha parte do Camiño Inglés pasa polo concello de Carral. Da base xorde un fuste ou varal cuadrangular en orixe e cuxos lados se achafranan ata o capitel. No fuste, na súa cara principal, temos a representación de San Pedro que se identifica grazas ás chaves que ten nas mans.

En canto ao capite, é de base octogonal, cun número de lados semellantes aos do fuste achafranado sobre o que se asenta. Presenta unha decoración a base de volutas e formas vexetais. As volutas moi marcadas deixan unha forma de cruz grega que será a base da cruz superior. Unha cruz latina rectangular cos bordes achafranados. En canto á figuración presenta no anverso unha imaxe de Cristo crucificado co pano de pureza anoadoo cara a esquerda e as mans abertas. E no reverso presenta á virxe María cos brazos abertos cara abaixo sobre un capitel.

cruceiro de Sumio

Obra: cruceiro de Santiago de Sumio

Data: 1833

Dimensións:

Cruz: 77 x 78 cm

Varal: 282 x (circular)

Base: 62 x 78 cm

Localización: inmediacións da igrexa parroquial de Sumio

43°11'40.7"N - 8°22'43.7"W

Material: granito

Técnica: tallado

Descripción: cruceiro de plataforma octogonal de dous chanzos sobre os que se asenta a base tamén octogonal e da que sae un fuste circular. O capitel é de base circular mentres que a parte sobre a cruz é cuadrangular. A decoración do capitel é a base de motivos vexetais e volutas nas catro esquinas da parte superior do capitel. A cruz é latina de tipo florenzada con botón debido á forma dos seus extremos que imitan unha flor cun círculo no medio. Na cruz temos figuración a ambos lados. No anverso temos a Cristo crucificado co pano de pureza cara a dereita, ao igual que o xiro da cabeza de Cristo; ademais represéntao coa coroa de espiñas e as mans abertas. No reverso da cruz temos unha representación de María en posición orante directamente colocada sobre o capitel.

Cruceiro do Rubieiro

Obra: cruceiro de San Pedro do Rubieiro

Data: sen determinar

Dimensíóns:

Cruz: 88 x 60 cm

Varal: 253 x 27 cm

Base: 13 x 80 cm

Localización: inmediációs da capela San Pedro do Rubeiro (parroquia de Sumio).

43° 11' 05.92"N - 8° 22' 56.55"W

Material: formigón e granito

Técnica: baleirado con molde para o fuste, tallado para a cruz.

Descripción: cruceiro coa plataforma soterrada polo que temos o varal directamente sobre a base e o pedestal. O varal é cuadrangular cos bordes lixeiramente achafranados que dan paso a un capitel cuadrangular moldeado que reduce o seu tamaño cara arriba. En canto á cruz carece de figuración e é de tipo cruz latina. Presenta chafráns nos brazos e debido ao reforzo nos mesmos é de tipo potenzada.

cruceiro de Beira

Obra: cruceiro de Santa Mariña de Beira

Data: 1956

Dimensíóns:

Cruz: 90 x 75 cm

Varal: 208 x 23 cm

Base: 86 x 233 cm

Localización: fronte á igrexa parroquial de Beira.

43°11'43.7"N - 8°21'21.9"W

Material: formigón.

Técnica: baldeirado con molde.

Descripción: cruceiro cunha plataforma de tres chanzos de formigón recuberto de granito pulido sobre os que se asenta unha base cuadrangular tamén recuberta de granito pulido. O varal ou fuste ten os bordes achafranados dende o inicio ata a parte superior onde toma forma cuadrangular ata o capitel.

O capitel é cuadrangular moldeado e presenta decoración en todas as súas caras. A decoración dos laterais representa unha cabeza dun anxo coas ás sobre nubes. Canto á decoración do anverso do cruceiro, marcado pola mesa, represéntase a coroa de espiñas e os cravos da cruz. No reverso do capitel está representado o pano co que se tapou o corpo de Cristo e figurado o rostro de Cristo.

A cruz é rectangular simple e está figurada no anverso con Cristo crucificado coa cara ladeiramente á dereita, coas mans abertas, a coroa de espiñas e o pano de pureza atado á dereita. No reverso temos á virxe María en posición orante sobre nubes.

Cruceiro das Travesas

Obra: cruceiro de San Roque das Travesas.

Data: 1866.

Dimensións:

Cruz: 70 x 40 cm

Varal: 240 x (circular) cm

Base: 43 x 140 cm

Localización: fronte á fachada da capela de San

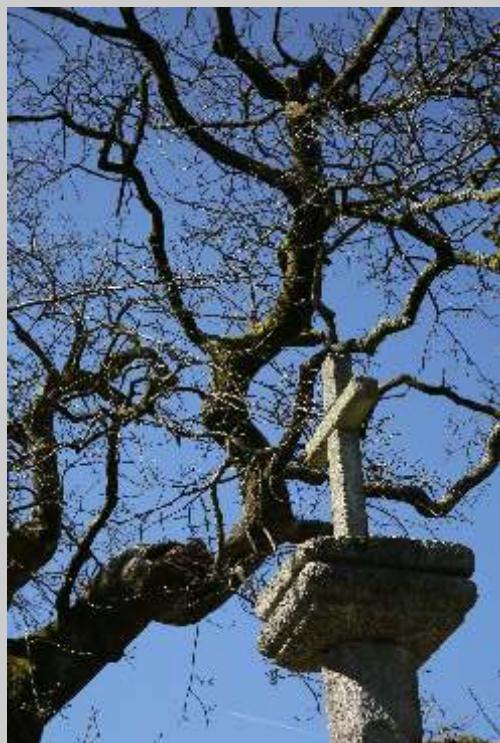
Roque das Travesas na parroquia de Beira.

43°10'10.4"N - 8°21'02.0"W

Material: granito e formigón.

Técnica: tallado no varal e baldeirado na cruz.

Descripción: cruceiro cunha plataforma de dous chanzos, o superior substituído recentemente por un de forma circular fabricado con anacos de granito, e formigón intercalados. O pedestal é circular e o fuste que sae del é de sección octogonal con molduras nos lados moi erosionadas. Canto ao capitel é cuadrangular moldurado e a cruz aséntase directamente sobre el. A cruz, fabricada en formigón, é latina cos bordes achafranados e carece de figuracións.

A presente publicación realizase para a súa difusión por internet.

www.carral.es